

Pannon Egyetem
Georgikon Kar
Országos Tudományos Diákköri
Konferencia

2014

**Keszthely szerepe hazánk lótenyésztésében és a
szakemberképzésben**

Készítette: Ujj Zsófia

Témavezető: Dr. Bartos Ádám, egyetemi adjunktus

Pannon Egyetem Georgikon Kar, Keszthely, Állattudományi és
Állattenyésztéstani Tanszék

Tartalomjegyzék

1	Bevezetés.....	3
2	Irodalmi áttekintés.....	5
2.1	A lótenyésztés fő korszakai Magyarországon	5
2.1.1	Az eredeti magyar ló korszaka	5
2.1.2	A keleti ló korszaka.....	6
2.1.3	A spanyol ló korszaka	7
2.1.4	Az angol ló korszaka	8
2.2	Az angol telivér	9
2.3	Lóversenyek Magyarországon.....	10
3	A Festetics család lótenyésztése.....	11
3.1	A Festetics család és a fenékpusztai telivértenyésztet kialakulása	11
3.2	A fenékpusztai ménes híres lovai	15
4	A Keszthelyi Méntelep.....	17
5	Lovasképzés Keszthelyen	20
5.1	A keszthelyi lovasképzés története.....	20
5.1.1	A lovasiskola egyik legsikeresebb vezetője: Magyar Imre	22
5.2	A jelenlegi lovasképzés	25
6	Lovas programok Keszthelyen és környékén.....	28
6.1	A hintókiállítás	29
7	Következtetések, javaslatok	31
8	Összegzés	33
9	Irodalomjegyzék.....	34

1 Bevezetés

„Ország, melly fekvésére, éghajlatára,
termékére és nemzeti lelkére nézve jó lovakat nevelni,
Magyar Országnál különb nincs
és hogy csak magunkon áll ezen tárgyat
olly virágzásba hozni
és valaha oly gyümölcsözésre vinni:
hogy a Világ minden vásárait lovainkkal elboríthassuk
és hogy a Magyar Ló mindenütt igazságos és megérdemelt
Elsőséget nyerjen...”

Széchenyi István: Lovakrul. 1828

Munkám témájaként azért választottam a keszthelyi lovas élet kutatását, mert úgy gondolom, hogy a Georgikon hallgatójaként meg kell ismernem a lovas múltunkat, hagyományainkat ahhoz, hogy a jövőben jó lovas szakember válhasson belőlem.

Lovas kultúránk több mint 1000 éves múlttal rendelkezik, szoros összefüggésben áll a történelmünkkel. Régebben elengedhetetlen volt a ló a hadászathoz. Amikor az ország katonailag erős volt, akkor ez a lótenyésztés színvonalán is meglátszott. A jelennel ellentétben a haderő akkoriban sokkal nagyobb jelentőséggel bírt, mint a gazdasági erő. A lovasság, a lótenyésztés elsőrendű feladatnak számított. Szükségessé vált a lótenyésztés fejlesztése, ménesek jöttek létre. Egyes adatok szerint Árpád alapította az első ménest 899-ben a Duna egyik szigetén, amit Csepel-szigetnek neveztek el az akkori ménesmesterről.

Sorra jöttek létre a híres ménesek, többjüknek neve ma is sokak számára ismert, mint például Bábolna, Kisbér, Mezőhegyes vagy Szilvásvárad.

De vajon hányan hallották már Fenékpusztá nevét? Mára már feledésbe merült a sikeres telivértenyésztés úgy, mint a keszthelyi méntelep is.

Dolgozatom célja bemutatni a keszthelyi lovas élet állomásait, lótenyésztésének fénykorát, valamint a keszthelyi lovas képzés kezdeteit és jelenét. Ezért bemutatom a magyar lótenyésztés korszakait, az angol telivér fajtát, a lóversenyzés kezdetét Magyarországon, valamint a Festetics család lótenyésztésének történetét. Fontosnak tartom Keszthelyi Méntelep megemléítését is, a mára feledésbe merült akkori tekintélyes lóállománnyal egyetemben. A múlt mellett a jelenlegi lovas életet, lovas programokat is szeretném bemutatni, illetve azt, hogy milyen fejlesztési lehetőségek rejlenek Fenékpusztá rehabilitációjában.

2 Irodalmi áttekintés

2.1 A lótenyésztés fő korszakai Magyarországon

Hippológusaink megállapították, hogy három nagy „áramlat” fokozatosan átalakította az eredeti magyar lovat. Magyarország lótenyésztése 4 fő korszakra osztható:

- 889-1526: Az eredeti magyar ló korszaka
- 1526-1700: A keleti ló korszaka
- 1700-1814: A spanyol ló korszaka
- 1814-től: folyamatosan tart az angol ló korszaka

2.1.1 Az eredeti magyar ló korszaka

Őseink az eredeti magyar lovat Ázsiából hozták. Ezek a lovak kistermetűek, kis igényűek, fürgék voltak, jól bírták a hosszú utakat, alkalmazkodtak a szélsőséges időjárási viszonyokhoz is. Fordulékonyak voltak, bátrak és engedelmesek. A harcokban gazdáik legfőbb segítői.

VI. Bölcs Leó bizánci császár (886-911) részletesen beszámolt a magyar harcosokról. Könnyű fegyverzetű, nyilazásban rendkívül jártas lovasokról ír. Többféle fegyverük volt, mint például a kopja, a kard, a buzogány vagy a szekerce. De az összes közül a legveszedelmesebb a nyíl volt. A magyarok ügyessége, vakmerősége és gyorsasága rémületet váltott ki az ellenségeikből: „De sagittis Hungarorum libera nos Domine!” – azaz a magyarok nyilaitól ments meg, Uram minket! A régi történetírók megemlítik a magyar nemzetről, hogy „villámsebes lovaik segítségével vívták ki a mai Magyarország területét, oltalmazták fennállását és Nyugat-Európa rémületének oka talán jórészen a magyar lovas megközelíthetlensége volt...”

Valószínű, hogy az ország mai területén már őseink bejövetele előtt is elég fejlett állat- és lótenyésztés volt. A földrajzi viszonyok, a gazdag legelők, a kiváló talaj, a bővizű folyók tették alkalmassá erre a vidéket.

A virágzó lótenyésztést és lókereskedelmet megszakította az 1241-es tatárjárás, mely hatalmas pusztítást okozott a lóállományban is. Ezután IV. Béla törvényében lóval teljesítendő közszolgáltatások végzésére „szekereseket” alkalmazott. Ezeket a lovak tenyésztéséhez szükséges földbirtokokkal látta el. Ebben a században találhatjuk az első nyomait a lóimportnak. Lengyelországból, Krakkóból hoztak be lovakat, főként a Felvidékre.

A XV. században Magyarország lótenyésztése már olyan virágzó volt, hogy a külföldiek is ámulatba ejtette.

Ez a korszak Mátyás király uralkodása alatt érte el a csúcst. A király udvarát és kíséretét nagy fény és pompa jellemezte. Ünnepelesebb alkalmakkor a lovak szerszámaikat is arany és drágakő ékesítette. Mátyás király megszigorította, többször be is tiltotta a ló kivitelt.

II. Lajos tilalmait voltak a legsúlyosabbak ezt a témát illetően. Ő volt az első, aki rendszeresen lóversenyeket tartott. Oklevelek bizonyítják, hogy 1525-ben a kelenföldi mezőn már nemzetközi futtatásokat rendezett. A kiírt távon kistermetű, színes dresszt viselő királyi apródokkal versenyeztek a király és a főurak lovai, Sziedloviczky krakkói vajda és Karelkucsov lengyel lótenyésztő birtokos lovaival. A versenyeket minden alkalommal nagyértékű tiszteletdíjakért tartották. (SZ.BOZSIK-VÁRADY 1976.)

Ez volt a lezáró fejezete a magyar ló fajtatisztán való tenyésztésének.

2.1.2 A keleti ló korszaka

1526-ban a törökök győzelmet arattak a magyar sereg felett. A győzelem után a magyar-török határ folyamatosan változva Magyarország közepén húzódott a határon várakkal, amik vagy magyar, vagy török kézben voltak. Ezen végvárak erejének nagyobb része a lovasságból állt. A lovasok ellenőrizték a határt, ha ellenséggel találkoztak, harcoltak velük. A törökök támadó szellemű, könnyű lovassággal rendelkeztek, amelynek nagy része arab szpáhikból állt.

A törökök kiváló keleti származású lovai gyorsaságban és kitartásban is a legjobbnak számítottak abban az időben. A magyarok idővel megismerték a törökök főként arab háttérű lovainak előnyeit és meg is szerették őket. A török hódoltság idejére tehető a lóállományunk jelentős idegen vérral történő kereszteződése. A háborúskodáson kívül ajándékozással is

nagyon sok keleti ló került az országba. Különösen a törökökkel barátkozó Erdély lótenyésztése virágzott.

Martinuzzi György fráter 1551-ben, a Wesselényiek 1600-ban alapítottak keleti lovakkal nemesített ménest. A keleti lóval nemesített ménesek jótékony hatással voltak lóállományunkra. A későbbi időben egyre több főúr akadt, aki keletről hozatott méneket. Előnyös korszak volt, mely egészen a XIX. századig tartott. (MERKEI, 1992.)

2.1.3 A spanyol ló korszaka

A spanyol ló divatja külföldön hamarabb megjelent, Magyarországon sokáig nem ismerték. A berber eredetű andalúziai lovat az Európa-szerte hódító divat tette népszerűvé. Ezek az elegáns, pompás lovak kitűnően beleillettek a fényűző udvarok világába.

Azonban akadt hátrányuk is. Kényesek, igényesek voltak, nem váltak be a harcban, nem tudtak alkalmazkodni a sokszor szélsőséges útviszonyokhoz, nem tudták elvégezni azt a munkát, amit megkívántak tőlük. Magyarország lótenyésztését elsősorban a célszerűség irányította, melyhez hozzájárultak az éghajlati adottságok is.

Az általános nyugati áramlat hatására a spanyol lovak először az udvarhoz, majd a főúri ménesekhez kerültek. 1702-ben II. Rákóczi Ferenc fogatába már spanyol lovakat hozatott. Ezután csaknem minden nagyobb erdélyi és magyarországi ménesben találunk spanyol lovat.

A hátrányai ellenére is kedvezően hatott méneseinkre, mert az itteni lovakkal szemben nagytermetű volt. Ebben a korszakban nagy jelentősége volt Mezőhegyes, majd Bábolna felállításának is.

II. József császár rendeleteivel a hazai lótenyésztés színvonala nőtt, a lóállomány szaporodott (MERKEI, 1992).

2.1.4 Az angol ló korszaka

Magyarország lóállományában a legjelentősebb nemesítést az angol lovak jelentették. Széchenyi István, a „legnagyobb magyar” 1815-ös angliai látogatásának köszönheti Ausztria és Magyarország telivértenyésztésének és lóversenyzésének megindulását. Az első telivéreket Trauttmansdorff császári főistálló-mester hozta Kopcsányba 1814-ben. Széchenyi 1816-ban 21 lovat hozott be. 1822-ben Wesselényi Miklóssal újabb 22 lovat hozott be Angliából. Az angol vér folyamatosan terjedt, 1829-ben a pénzért fedező 27 mén közül 23 telivér volt.

A magyar lótenyésztés a XIX. század végén volt a legnagyobb. Európában, ebben az időszakban csak a francia lótenyésztés előzte meg. A sikereket Széchenyi Istvánnak köszönhattuk, akinek munkája a század végére hozta meg bőséges termését.

Nem csak Kisbér és Kincsem volt sikeres, hanem a telivér apáktól származó, rengeteg hazai és külföldi versenyt megnyerő tehetséges lovak sora is. Magyarország ló exportja 1867-ben 7000 volt, 1897-ben pedig 41 277 db.

Az I. világháború után is egy évtized kellett, mire helyreállt a lótenyésztésünk, de a II. világháború szinte mindent megsemmisített. Néhány ménnel és kancával kezdődött meg újra a tenyésztés, és újabb reménység bukkant fel: Imperiál (BALOGH et al., 1976.; FEHÉR, 1990.).

2.2 Az angol telivér

A XVII. századtól kezdve Angliában egyre inkább keleti vérű ménekkel javították a helyi vegyes eredetű lóállományt, melyeket a népszerű lóversenyeken próbáltak ki. 1793-ban adták ki a fajta első törzskönyvét (General Stud Book), amely azóta zártnak tekinthető. Az General Stud Book I. kötetében 26 keleti vérű mén (Szíriából és Perzsiából, az akkori oszmán birodalomból származtak) kiemelkedő jelentőségű. A sok importménből három mén alapított olyan genealógiai vonalat, amely a modern telivértényésztés alapjául szolgált: Darley's Arabian (1702), Byerly's Turk (1680), Godolphin's Barb (Arabian) (1724). Hatásuk a néhány generációval későbbi utódaikban érvényesült. Egy negyedik mént is meg szoktak említeni, Curwen Bay Barbot, neki is nagy szerepe volt a fajta kialakításában. Napjainkban Darley's Arabian utódai a legnépszerűbbek a telivértényésztésben. Hazánkban jelentős volt Byerly's Turk, ebből a vérvonalból került ide Buccaneer. Csikói segítettek felvirágoztatni a hazai lótenyésztést (BODÓ, HECKER 2013.).

Küllemére jellemző, hogy atletikus testalkatú, feje nemes, száraz, többnyire egyenes profilvonalú, nagy szemekkel és tág orrnyílásokkal. Nyaka hosszú, gyakran alacsonyan illesztett, marja kifejezett, bottal mért magassága 150-170 cm. A tarkán kívül bármilyen szín megengedett, legjellemzőbb a pej szín (FEHÉR 1990.) (1. kép).

1. kép: Angol telivér

2.3 Lóversenyek Magyarországon

Széchenyi István 1824-ben létesítette a „Pályafuttatási Társulatot”, és több évi viaskodás után 1827. június 6-án, a Pesti Gyepen megrendezték az első lóversenyt. Az előítéletek ellen írta meg Széchenyi 1828-ban „Lovakról” című első magyar könyvét. Széchenyi ebben a könyvében megfogalmazta a nyereséges lótenyésztés programját. Megvizsgálta a lóágazat helyzetét. Az volt a célja, hogy kiderítse, az ágazat fejleszthető-e, és bebizonyítsa, hogy van gazdasági lehetőség az ágazatban. Felismerte a szemléletváltás szükségességét. Úgy gondolta, hogy a főúri kötelezettség helyett a vállalkozóknak kell a ménesalapítást támogatni. Ez alapján a műve két részre oszlik: az első részben a sikertelenség okaival foglalkozik, a másodikban pedig javaslatokat tesz az ágazat fejlesztésére, felújítására. Ezzel a könyvvel alapozta meg a lótenyésztés aranykorát (1869-1914). (MARTON (1),(2) 2011.)

1830-ban, kétéves munka után megalapították az Állattenyésztő Társaságot, amelyből 1835-ben megalakult a Gazdasági Egyesület, ide tartozott a lóverseny is. 1829-ben jelent meg először a Gyepkönyv. A futtatások eredményeit év végén ebben összesítették, és később ez alapozta meg az országos törzskönyvet.

A lóversenyzés nagy sikert aratott, nem sokkal később már a vidéki nagyvárosokban (Kolozsváron, Székelyudvarhelyen, Debrecenben, Törökszentmiklóson, Sopronban, Pécsen) is rendeztek versenyeket.

1880-ig a Pesti Gyepen folytak a versenyek, ezután 1919-ig a Városligeti Pályán (mai Puskás Ferenc Stadion), majd 1925-ig az Alagi Tréningtelepen és Gyakorlópályán. 1925-től működik a mostani galopp-pálya, amit a magyar telivérversenyzés 150. évfordulóján neveztek el Kincsem Parknak.

Az 1870-es években élte virágkorát a hazai telivérvérvetés- és versenyzés. Ebben a korszakban versenyzett Kisbér és Kincsem is. Az I. világháború után a tenyésztés színvonala visszaesett, a II. világháború még nagyobb pusztítást okozott. A XX. század végére a versenylovak 3%-a sem maradt meg. A szocialista kormányzat új méneseket alapított, intézkedéseivel kevesebb, mint egy évtized alatt helyreállt a magyar telivérvérvetés. Imperiál ebben az időszakban futott.

3 A Festetics család lótenyésztése

3.1 A Festetics család és a fenékpusztai telivértenyészet kialakulása

A Festeticsek a horvátországi Turmezőről telepedtek át Magyarországra. I. Festetics Pál vagyontalanul érkezett, de előnyös házasságokkal és jó gazdálkodással gyarapította a családi vagyont. (BOTI 2011.)

Fia, II. Pál első felesége révén Somogy és Fejér megyékben szerzett birtokokat, második felesége révén pedig előkelő rokonságot és jelentős vagyont. 10 gyermeke született, közülük Kristóf, aki jogot és gazdálkodást tanult, örökölte a vagyont. A család felemelkedése a ranglétrán töretlenül és gyorsan zajlott.

1739-ben jutottak a keszthelyi uradalomhoz, amely a hatalmas birtok központja lett. 2 hitbizományt alapított, a keszthelyi központút III. Pál kapta. (SZABÓ 1928.)

III. Pál 1772-ben grófi rangot kapott Mária Teréziától, a magyar kamara alelnökévé és bizalmas tanácsosává nevezte ki. Gyermekei közül Julianna Széchenyi Ferenchez ment feleségül, később „a legnagyobb magyar”, Széchenyi István édesanyja lett.

III. Pál örököse, I. György a család egyik legismertebb tagja volt. 1797-ben megalapította Európa első mezőgazdaság főiskoláját, a Georgikont. Az uralkodó részletes jelentést kért József nádortól az intézet jellegéről. A jelentésben az állt, hogy Festetics György (5. kép) az ügy iránt való szeretetből alapított iskolát. A lótenyésztés fejlesztése érdekében a Somogy megyei Szentáráról Keszthelyre telepítette a ménesének egy részét. A lótenyésztés mellett a ménes a tudományt is szolgálta, a keszthelyi Georgikonon tanulók számára a gyakorlati képzés helyszínéül szolgált. (BARTOS (2), 2012) Erdélyi és magyar kancákat, valamint spanyol méneket hozott Fenékre. Ez az első adat a fenéki ménes létrejöttéről. (MERKEI 1985.) Ebben a korszakban Korszellem volt az egyik leghíresebb mén, akit az uralkodó ház vásárolt meg (2. kép). (BARTOS (1), 2012)

2. kép: Ferencz József és Erzsébet kocsikázása a hegyekbe Bad Ischl környékén (1855)

A palini ménteleposztály területén, Vas-és Zala vármegye területén 1903-ig alapított 17 ménes közül a fenéki volt az egyetlen angol telivér ménes.

György örököse, László több arab mént is importált a ménes részére. Ő volt az egyik első támogatója unokatestvére, Széchenyi István terveinek, jutalmat is ajánlott fel a versenyeken. Habár támogatta a lóversenyzést, mégsem kedvelte az angol telivéreket. Ő kezdett hozzá a régi istállót és gazdasági épületeket klasszicista stílusban átépíteni az 1820-as években. A zárt majornak három, jól elkülöníthető része volt. A belső udvar északi részén voltak a cselédlakások, az udvart keletről a főépület, a kiskastély zárja. A lovak a majorság déli részén voltak elhelyezve (3. kép). Angol rendszerű, füves kifutóik voltak. (HAVASI et al. 2006.) A kastély északnyugati részén található istálló alapváltozatát is ő építette. (4. kép) Pontos méneskönyvet is vezetett, komoly szerepet kapott a tartás és a takarmányozás. (BARTOS (1), 2012) A ménesről már 1800 óta házi törzskönyvet vezettek. A csikókat bélyegezték is, a bal pofára H betű került, melynek második szárából F betűt formáltak. A sütés fölött hercegi korona volt. (DÖHRMANN, 1926.)

3. kép: Emil Adam: A fenékpusztai ménés

4.kép: A Festeticsek istállója a kastélyparkban

1846-ban Festetics Taszilo (6. kép) örökölte a hitbizományt, ő változtatta meg a fenéki ménés összetételét. Kivételes szakértelemmel rendelkezett a lótenyésztés területén. (MERKEI, 1992.)

Angliai tapasztalatai, a lóversenyek és falkavadászatok sokat jelentettek az életében. Tisztában volt azzal, hogy a fajtanemesítésre az angol telivér a legalkalmasabb, valamint a lovak kipróbálására a lóversenyzés a legmegfelelőbb eszköz. Fontos volt számára a minőségi lótenyésztés elindítása, és tudta, hogy a minőségi lótenyésztés pedig hasznot hoz. A kancák nagy részét azonban még mindig arab ménnek fedezték, ekkor a szentai ménestben már angol félvérek voltak. A szabadságharc idején Tasziló áttelepítette a szentai ménest Perdócra, itt indult meg a híres Festetics-féle angol telivérek tenyésztése. (MARTON (3), 2011.)

5. kép:

Gróf Festetics György

6. kép:

Gróf Festetics Tasziló

Az 1870-es években már II. Tasziló tenyésztette a lovakat. 1897-ben feloszlatta a perdóci ménest, az angol telivéreket Fenékre, a többi lovat Berzencére helyezték át. Ettől az időszaktól kezdődött a fenéki ménes aranykora. II. Tasziló Magyarország legnagyobb gulyájának tulajdonosa volt, a Jockey Klub igazgatója. (BARTOS (1), 2012) Befolyásos ember volt, megtehetette, hogy amikor Horthy Miklós ellátogatott hozzá, akkor nem fogadta. Később azonban az egyik lóverseny folyamán a díszpáholyban kezet fogott vele, ettől kezdve a magyar főúri réteg is jobban elfogadta. Parkosítással varázsolta szebbé a híres ménes helyszínét, Fenékpusztát. A kastély parkjában két istállót is építtetett, az egyikben a herceg és felesége fogatai és lovai számára volt hely, a másik istálló pedig egy palotaszerű versenyistálló volt a kert északi végében galopp pályával. (7. kép) Ezt a pályát 1920-ban II. Tasziló herceg lebontatta. A mai Balaton Múzeum részben ennek a galopp pályának a köveiből épült fel.

7. kép: A fényűző versenyistálló

3.2 A fenékpusztai ménes híres lovai

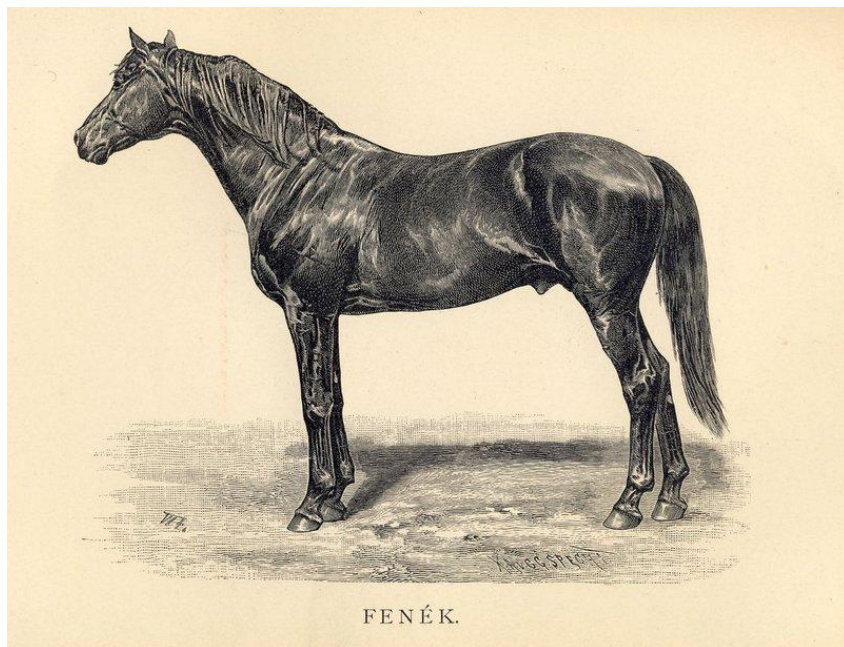
A híressé vált aransárga dressz 1871-ben szerepelt először a pályákon. Midred Tentation és Maidof Erni voltak az istálló első sikeres lovai.

Az 1870-es években a Festetics versenyistálló legjobb lovai Eberhard és Brigand voltak. Eberhard volt az első olyan ló, aki győzött Angliában. Brigand pedig nem csak Baden Badenben győzött, hanem 4 év alatt háromszor megnyerte a kontinens legnehezebb futamát, a pardubicei akadályversenyt is Metternich Frigyes herceggel a hátán.

Ezután jött Berzence sikersorozata: 7 versenyt nyert Angliában. 6 éven át futott, összesen 12 versenyt nyert.

1883-ban Frangepán megnyerte istállójának az első St. Legert.

Az 1885-ös évben Fenék és Bulgár révén nagyon jó éve volt az istállónak. Fenék (8. kép) megnyerte a Badeni Zukunftspreis, a Nemzeti Hazafi díjat, a Bécsi derbyt és a berlini Uniont ötven hosszal. (VÁCZI 2012.)

8. kép: Fenék

Bulgár nálunk csak kisebb díjakat nyert, de elvitte a németek három legnagyobb díját.

Ezután volt néhány balszerencsés év, de utána megint sorra jöttek a sikereesebbnél sikereesebb lovak.

1902-ben született meg Patience (9. kép) Fenékpusztán. 1903 őszén Alagra került, már ebben az évben nagy érdeklődést keltett a nyurga sárga kanca. Már rögtön pályafutása elején ki kellett hagynia egy kis időt, szárcsontgyulladásra volt. 1904 szeptemberében megnyerte az Eszterházy Memoriált, október elején a Szent László-díjat, két hét múlva az Ausztria-díjat. 1905. május első hetében megnyerte a pesti Kanca-díjat, ugyanazon a héten a Király-díjat, három hét múlva a bécsi Kanca-díjat, nyolc nap múlva a derbyt, három hét múlva pedig a hamburgi derbyt. A kancán állítólag még egy izzadt szőrszálat sem lehetett találni nyolc hét öt nagydíjas nyérése után. Fényes karrier állhatott volna még előtte, de sajnos a sors közbeszólt. Lelépte a patkóját, egy másik kovács patkolta, és rossz helyre került az egyik szög. Patience többé nem épült fel, visszakerült Fenékpusztára. Lánya, Patrie nagyon termékenynek bizonyult, számos tehetséges csikója született, köztük Pázmán, aki az eddigi legsikereesebb tenyészmén lett, csikói számtalan sikert arattak.

9. kép: Patience

Az 1930-as évek után már nem rendelkeztek olyan sok sikeres lóval. Sok régi értékes vérvonal és kancacsalád elhervadóban volt. A Patience – Patrie kancacsaládból sajnálatos módon semmi nem maradt, pedig erre a családra vigyázni kellett volna. Ezután még három lovuk nyert derbyt: Canada 1933-ban, Cagliostro 1934-ben és Alibi 1938-ban. Cagliostro azonban külföldön vereséget szenvedett, a tenyésztés feljavítása érdekében III. Festetics György Angliából hozott be kancákat, az 1940-es évektől ennek meg is látszott az eredménye.

A II. világháború majdnem minden telivér ménest elpusztított, lóállományunk hatalmas veszteségeket szenvedett. A fenéki ménes 1944-ben tönkrement.

4 A Keszthelyi Méntelep

A méntelepek feladata ménállomány szelekciója, osztályozása, az állami ménék tartása, idomítása, a ménvizsgák lebonyolítása.

A Keszthelyi Méntelep azért jött létre, mert a háborúk során a lóállományban jelentős károk keletkeztek, és emiatt jelentős vonóerő-igény jelentkezett. A mezőgazdaság gépesítése ekkor még nagyon kezdetleges volt.

1947-ben elrendelték az összes magán mén államosítását, felvásárlását. Szelektálták őket, majd fajtajegyek alapján csoportosították.

A nagykanizsai méntelep megszűnése után kezdték el keresni, hogy hol lehet kialakítani Zala, Vas és a Dunántúl nyugati részének központi méntelepét. 1948-49-ben így került az üres lovas laktanyába. Ezelőtt Sávolyon működött gyűjtő állomás, innen telepítették át a lovakat Keszthelyre. A lovak nagy része hidegvérű volt. Később megnőtt a melegvérű lovak aránya, illetve arab származású lovakat is használtak a keresztezésekhez.

A Méntelep a mai Deák Ferenc utca 7. szám alatt volt. Az épületet 1886-ban építette Reischl Vencel, korábban huszárlaktanyaként működött.

4 vezető működtette a telepet a fennállása idején. Fontos szempont volt a vezető megválasztásakor, hogy képzett lovas szakember legyen, valamint politikailag is megfeleljen a poszt betöltésére. A méntelep első vezetője Volek Zsolt volt, majd Skublics Sándor (előtte a nagykanizsai méntelep vezetője), őt követte Szabó Imre, legvégül Markos László vette át a vezetést 1957-ben.

A méntelepek önálló állami lótenyésztő intézetek lettek, a hozzá tartozó területen a méntelep 110-120 idény jellegű fedeztetési állomást üzemeltetett.

A telep ménállománya 250-260 között változott. 186 lovat Keszthelyen helyeztek el állásokban, a fennmaradó állományt éves állásokba osztották. Februártól június végéig tartózkodtak a mének a fedeztetési állomásokon.

A lovakat két pihenőnap kivételével minden nap mozgatták.

A kibontakozó lovassportot, a területi versenyeket is a méntelepek szervezték. Úri sportnak számított, nem volt még olyan népszerű ebben az időben. A Keszthelyi Méntelepen is évente megtartották a bajnoki fordulót.

1949-től a törzskönyvezési feladatokat is a méntelep alkalmazottai látták el. 1950-től kezdve a törzskönyveket és nyomtatványokat a méntelep adta ki.

A gépesítés támogatásával és terjedésével az egész ország lóállománya csökkent, a méntelep végét is ez okozta. 1961-ben a Gazdasági Bizottság felszámolta a telepet.

Az 1970-es évektől az Egyetem „B” épületeként működött a közelmúltig (BALOGH-KOVÁCS 2013.) (10. kép).

10. kép: Az egykori huszárlaktanya és méntelep mai állapotában, előtte sárguló egyetemistákkal

5 Lovasképzés Keszthelyen

5.1 A keszthelyi lovasképzés története

A Georgikon intézményében mindig is nagy szerepet kapott a lóval, lótenyésztéssel foglalkozó képzés mellett a lovaglás és a magas szintű idomítás oktatása is.

Karl Kegel professzor volt az iskola első lovagló tanára, aki már a híres Caprilli előtt hasonló gondolatmenetet fogalmazott meg, de ez akkoriban nem terjedt el széles körben. Caprilli módszerének a lényege, hogy a természetes és szabad tartásban vágtazó lovat az ugrás előtt, alatt és után ne zavarja semmiféle mozgását akadályozó behatás. (PUTZ et al. 2005.) Karl Kegel a nehezen kezelhető lovak idomításában is jeleskedett, különféle segédszárakat, pelham zablákat fejlesztett ki (BARTOS (1), 2012).

Önálló ménesmester és lovász képzés 1807-ben indult kétéves rendszerben. Szigorúak voltak a felvételi követelmények, a német nyelvtudást is elvárták. A tárgyak között szerepelt első évben a lóápolás, lószerszám ismeretek, ló természetrajza, ló élettana, majd a második évben lovaglás, ló bonctana, lóbetegségek, ezek gyógyítása, patkolás elsajátítása. 1819-től négyévesre változtatták a képzést. A tanulók a harmadik évben a lókereskedők által elkövetett csalások és fogások ismertetésére is sor került. Alapozó tárgyak is bekerültek az órarendjükbe, mint például a számtan, mezői gondolkodás elemei, ügyvitel, gyümölcs és konyhakerti termesztés. A képzések célja az uradalmi ménesszemélyzet képzése volt, a végzett hallgatókat itt, illetve egyéb hazai, külföldi ménesekben alkalmazták.

Pettkó-Szandtner Tibor volt a Georgikon egyik leghíresebb hallgatója, aki az iskola elvégzése után a Királyi Ménéskarhoz jelentkezett, amely az állami lótenyésztési intézeteket kezelte, és itt dolgozott sok éven át. Később a hannoveri német lovasiskola fogathajtó szakán végzett tanfolyamot, és rendkívül sikeres hajtó vált belőle. Arab és lipicai lovai magyar módon voltak befogva. Külföldön, Drezdában, Berlinben és Aachenben is ünnepelték. Sok cikke jelent meg, könyvet is adott ki. A magyar kocsizás címmel. Később a Bábolnai Ménés híres ménesparancsnoka volt. Méltán lehetünk rá büszkék, hiszen a hazai és európai lótenyésztés egyik legnagyobb alakja, aki lótenyésztési ismereteinek nagy részét a Georgikon falai között szerezte (BARTOS (2), 2012.).

A II. világháború után a lótenyésztés és lovasoktatás hagyományait az Egyetem tangazdasága vitte tovább, területének gerincét a keszthelyi Festetics-birtok képezte. Ebben az időben kezdett kiépülni a jelenlegi lovasiskola is. (11.kép)

Kezdetben, 1948-ban dán sárga import kancákkal kezdődött a tenyésztés, majd az '50-es évektől kezdve nóniusz kancák ügető ménekkel történő párosításával folytatódott. 1963-ban a bakonypölöskei félvér tenyészet megszűnése után annak értékes egyedei Keszthelyre kerültek. 1970-ben a tangazdaság 30 kancából álló állománya alapító oklevelet kapott. (BARTOS (2), 2012.). A célkitűzés a következő volt:

„A magyar sportlóállomány kiszélesítése érdekében biztos örökítő anyagú, tömeges, rámás, nyugodt vérmérsékletű, olyan lóanyagot kell tenyészteni, mely ugróképessége és idomíthatósága alapján eredményesen veheti föl a versenyt a lovassport hazai és nemzetközi versenyein. Ennek elérésére tömeges félvér, ugrósportban kipróbált teljesítménnyel rendelkező mént kell a tenyészetben alkalmazni.” (SZ.BOZSIK-VÁRADY 1976.)

1974-ben a baki gazdaság a Keszthelyi Agrártudományi Egyetem Tangazdasága lett. Ez lehetővé tette, hogy a Keszthelyen tenyésztett csikók Rádiházán tölthessék első pár évüket, ahol a domboknak köszönhetően megfelelő izomzatra és szívósságra tehettek szert. Ez a rendkívül előnyös kapcsolat a '80-as évek közepéig fennmaradt. A Tangazdaság lóállománya mintegy 500 db verseny-és sportló, melyből 300 db a rádiházi ménesben, 150 a budapesti versenypályákon és 50 db a keszthelyi tenyészetben és lovasiskolában állt. Nem csak híres lovasok, a múlt század híres örökítőinek, pl.: Pálfa Maxim, Ramzesz, Bűvölő, Aldato, eredményes utódai is kerültek ki a keszthelyi tenyészetből. A keszthelyi tenyészet egyik legnagyobb büszkesége a Trilla nevű szürke kanca, aki az egyik legkiválóbb kancacsalád alapítója lett Rádiházán.

Már az '50-es, '60-as években is az egyetemi tangazdaság lovasiskolája jelentette a lovaglási lehetőséget a Keszthely környéki fiatalok számára.

A lovarda vezetői közé tartozott Magyar Imre, Szécsy György és Büki Lajos is.

Híres sportolók is versenyeztek keszthelyi színekben. Magyar Imre, lánya Magyar Ágnes, Büki Lajos, Kertész József, Ejuri Orsolya, Péter Pál, akik elsősorban díjlovaglásban és díjugratásban voltak sikeresek. A magyar lovastusa sport egykori bajnokai, Jobbágyi József és Finta Géza is a lovasiskolát képviselték (BARTOS (2), 2012.).

A lovardához tartozó pályán díjugrató versenyeket is rendeztek. Egy military pálya is felépítésre került. Egy tragédia is fűződik a keszthelyi versenyekhez. 1978. június 17-én itt vesztette életét ifj. Makkos Vilmos. Emlékét máig őrzi egy emléktábla.

Az 1970-es években az istállót renoválták, az épületeket, pályákat is felújították, fellendült az idegenforgalom. A '80-as évek elején élte hazánk a lovasturizmus virágkorát. Ezekben az években számos túrát rendeztek, legnépszerűbbek a több napos Balaton-túrák voltak.

A '90-es években visszaesés következett be, számos lovat és felszerelést adtak el, a tenyésztés visszaszorult. 1996-ban a lovardát bérbe adták, ami további leromlást eredményezett.

2003 óta újra a Tangazdaság kezében van, ma Georgikon Lovasiskola néven működik BARTOS (2), 2012.).

11. kép: A majorság és a lovarda madártávlatból

5.1.1 A lovasiskola egyik legsikeresebb vezetője: Magyar Imre

Magyar Imre (12. kép) 1910-ben született Tarpán, 8 testvére volt. Apja törpebirtokosként is tanította fiát, aki az iskola elvégzése után a komáromi huszárokhoz került.

Tehetségét hamar felismerték, 1931-ben az örkénytábori Lovagló- és Hajtótanárképző Iskolába küldték, amelyet kiváló eredménnyel végzett el.

Az 1933-ban megalakult magyarországi Spanyol Lovasiskolába is beosztották. Főidomárként a legjobb bécsi idomárok, így Podhajszy és Polák elismerését is kiváltotta. A háború vihara azonban megsemmisítette a spanyol lovasiskolát és lovainak nagy részét is.

1938-ban házasságot kötött Kövesdi Erzsébettel, 3 gyermekük született. Lánya, Ágnes folytatta a lovas hagyományokat, több ifjúsági bajnokságot nyert.

Később Cegléden megalapította a lovas szakosztályt, amely rövid idő alatt nagy fejlődésen ment keresztül.

Az 1950-es évek a hazai lovassportra sem voltak jó hatással. De Magyar Imrét olyan jellemvonásokkal áldották meg, mint a haza-, a család- és az ember-szeretet, a szerénység, a szorgalom, az alázat és a jó humor. Ezek az értékes emberi tulajdonságok átsegítették a mindennapi gondokon is.

1949-től a jászberényi méntelepen dolgozott, 1953-ban a díjlovagló válogatott keret tagja lett. Bukarestben, az első nemzetközi versenyén 3. lett

1956-ban a válogatott keret csapatvezetőjeként dolgozott, majd 1957-ben Mezőhegyesre került, ahol régi tanára és barátja Hazslinszky-Krull Géza dolgozott. Ebben az évben főlényesen megnyerte az országos bajnokságot, és számos nemzetközi sikerrel is büszkélkedhetett.

Nehezen viselte, hogy több magas szinten idomított, szívéhez nőtt, az országnak nagy hasznot hozó lovát a beleszólása nélkül adták el. De soha nem adta fel, folyamatosan újabb és újabb lovakat választott ki, és tanított be. Értette a lovak nyelvét, a nehéz esetekkel is könnyen boldogult.

1957-1964-ig megszakítás nélkül nyolcszor volt országos bajnok, eredményei alapján elnyerte a „magyar díjlovaglás örökös bajnoka” címet. 1965-ben fejezte be a versenyzést, majd edzőként dolgozott tovább a Keszthelyi Pannon Agrártudományi Főiskola lovas szakosztályában.

1964-ben az iskola hallgatói keresték meg Mezőhegyesen. Megkérték, hogy pályázza meg a lovasedzői állást, amire ő igent mondott. Ezután családjával és három lovával (Rahó és Dalmand-3 tenyészménekkel, valamint a fiatal Festővel) Keszthelyre költözött. 1965-ben 150 lovast oktatott, voltak köztük főiskolások, gimnazisták, úttörők, belföldi és külföldi vendéglovasok egyaránt.

1970-ben vonult nyugdíjba. 1974-ben hunyt el. Élete méltán lehet példa a jövő lovas nemzedéke számára. Keszthelyen sem felejtették el, 2011-től a tiszteletére emlékversenyt rendeznek, illetve emléktáblát is avattak az örökös magyar díjlovagló bajnok részére (MAGYAR 2010.).

Magyar Imre Alapos nevű lovával

12. kép: Magyar Imre Alapos nevű lovával

5.2 A jelenlegi lovasképzés

2003 óta sikerült a lovardát újra megszépíteni. 2005 márciusában a lovasiskola a Magyar Lovas Turisztikai Szövetségtől 3 patkós minősítést kapott.

2008-tól indult el a ménesgazda képzés, melynek célja olyan sokoldalú lovas szakemberek képzése, akik képesek a nagyobb lovas létesítmények, ménesek irányítói tevékenységét ellátni. Irányítják a tenyésztési munkát, párosítási terveket dolgoznak ki, koordinálják a telep életét a szükséges takarmányozási és tartástechnológiai ismeretek birtokában. Biztosítják a korszerű és piacképes lótartás feltételeit, valamint részt vesznek a lovak kiképzésében, tenyészszemlékre, vizsgákra történő felkészítésében. Ismerik a lova k legfontosabb hasznosítási irányait, a ló- és lovassportok lényegét, részt vesznek versenyek szervezésében, lebonyolításában. A szükséges gazdasági, pénzügyi, jogi ismeretek birtokában képesek a létesítmény gazdasági életének irányítására, valamint adminisztratív munkára is.

2010 szeptemberében a négyévszakos talajú lovaspálya is elkészült. Ettől kezdve minden év őszétől lovastúra-vezető tanfolyamok is indulnak.

A sok-sok év után újraindított lovas képzésnek állít emléket Lovász Ákos ménesgazda szobra (13. kép), ami a lovasiskolában található. A szoborhoz Hegedűs Péter ménesgazda szakos hallgató írt verset „Jelbe írva” címmel.

13. kép: Lovász Ákos szobra a lovasiskolában

Jelbe írva

írta: Hegedűs Péter keszthelyi ménészgazda

Jel, mely belevésztett,
mutatja, a tetteket.
Tetteket melyek oly magasztosak,
s csakis a fényben láthatóak.

Az alkotás szépségét tükröztén,
s, emlékeimet újra felkeltvén,
Egy utat láthatok át a sötétben,
hogymagam maradjak, s nem
meztelen.

Mert a világ melyet élünk,
meztelenné teszi létünk.
Hiszen fertővel foltozza öltözékünk,
s becsmérelve mosdatja éltünk.

Éppen ezért eme alkotásban,
képes vagyok látni önmagam.
Hogy rendületlen higgyek a jövőben,
melyet rég elveszettnek hittem.

De a vonalak mint finom vonások,
úgy mutatnak utat, mint órák napok.
S a csiszolt fa, s a lakk fényében,
képes vagyok látni a sorsom, s életem.

Mert biztosan, s jól tudom,
alkotni nem saját haszon.
Mert édesebb a kész mű,
legyen bármilyen szép, gyönyörű.

Hiszen mit embernek keze alkot,
ahhoz Isten ad alapot.
S a mester kezét gyengéden vezetvén,
szüntelen szépít javít a művén.

Így hát legyen örök emléke,
e szobor mindannak.
mit mi hívatottunk tenni,
a lovakért, népünkért s édes Hazánknek!

A lovasiskola fontos feladata még az oktatás és a turizmus kiszolgálása is. A vendégek száma fokozatosan növekszik, ez köszönhető mind a médiának, mind az oktatók munkájának. A volt Festetics-birtok gyönyörű terep utakat kínál, valamint kocsikázásra is van lehetőség a „fenyves allén”.

A lovasiskola nyáron gyermekek számára szervez lovastáborokat, ahol a résztvevők megismerkedhetnek a lovak ápolásával, szerszámozásával, a lovaglással, a lovas hagyományokkal, sportokkal egyaránt.

A célok között szerepel egy olyan gyerek lovas centrum kialakítása, ami egész éven át működne, a gyerekek lovas testnevelés órákon vehetnének részt, nyáron pedig a táborokban lovagolhatnának. Ezt a lehetőséget a Kincsem Nemzeti Lovas Program gyermeklovas képzése is segítené. A Georgikon Lovasiskola megpályázta „Az ország legjobb gyermeklovardája” címet is.

A sportlovas utánpótlás nevelés, rajtengedély-vizsgára való felkészítés is a fontos feladatok közé tartozik. 2006 január óta saját egyesülettel rendelkezik a lovarda. Versenyzőik eredményesen szerepelnek a területi díjlovagló és díjugrató bajnokságokon.

2005-től minden nyáron a regionális díjlovagló bajnokság, 2009-től pedig a Zala Megyei Gyermekekügyességi Bajnokság egy-egy fordulóját rendezik meg.

A Georgikon Lovasiskola a város és a környék lovas életében is aktív szerepet vállalt. A lovak és a lovasok rendszeresen részt vesznek az egyetemisták ballagásán, a sárguláson, a szüreti fesztiválokon és a Nemzeti Vágta keretében megrendezett lovas napokon.

A lovastúra-vezetői tanfolyamok és a ménesgazda képzés is jól bizonyítják, hogy a Georgikon Kar hagyományai alapján igyekszik komoly szerepet vállalni a hazai lovas életben és szakemberképzésben (BARTOS (2), 2012.). A tervek között szerepel még egyéb lovas képzések elindítása is, mint például a lovász, illetve a lóápoló.

6 Lovas programok Keszthelyen és környékén

Számos program szolgálja a lovak, lovaglás népszerűsítését. A Kastélmúzeumban is találkozhatunk olyan szolgáltatásokkal, amelyek során a látogatók megismerkedhetnek a lovakkal. A kastély parkjában lehetőség van lovaglásra, hintózásra, illetve nyaranta esti programokat is szerveznek. Ilyenkor dáma lovas bemutató, karusszel és díjugratás kerülnek bemutatásra. Emellett a hintómúzeum hosszabb nyitva tartással várja az érdeklődőket. Menetrendszerinti omnibusz-járat bevezetése is szerepel a későbbi tervek között, nyáron már pár alkalommal működött ez a szolgáltatás. Gyenesdiáson évről évre megrendezik a Nemzeti Vágta előfutamát, a Festetics vágta (14. kép), ez is sok turistát idevonz. A Nemzeti Vágtát 2008 óta rendezik meg Budapesten, a Hősök terén. A 3 napos rendezvény alatt számos érdekes program, verseny várja az idelátogatókat. Vidéken rendezett előfutamokon döntik el, hogy melyik települések lovasai a legalkalmasabbak arra, hogy a döntőben mérjék össze tudásukat. A gyenesdiási Festetics vágta is egy ilyen előfutam. Két napos rendezvény, lovas bemutatókkal, egyéb kiegészítő rendezvényekkel. A gyenesdiási Faludi-síkon tartják a versenyt, ez a helyszín történelmi szempontból is jelentős. A Festetics család itt edzette a telivérjeit. A talaj megfelelő volt arra, hogy a lovakat szinte egész évben tudják tréningezni, talán ez is hozzásegítette őket a rengeteg sikerhez, amit elértek mind a hazai, mind a külföldi versenypályákon.

14. kép: A Festetics vágta

6.1 A hintókiállítás

A hintómúzeum helyén egykor a Festetics-uradalom központjának istálló-kocsiháza volt. Az épületet Festetics (II.) Tasziló építette a kastély utolsó nagy bővítésével egy időben (1883-1887). (helikonkastely.hu/kiallitasok/allando-kiallitasok/hintokiallitas)

A földszinten azokat a lovakat, kocsikat, hintókat és szánokat tartották, amiket a mindennapi közlekedéshez használtak. Az emeleten a kastély személyzete és a lovászok kaptak helyet. (15. kép)

1945 után a katonaság használta az épületet, ezután a városi tanács volt a tulajdonosa, ebben az időben különböző vállalatoknak adták bérbe a termeket. Ezek az évek megviselték az épületet, állaga jelentősen leromlott. 2004 januárjára készültek el a felújításokkal, ekkortól nyitotta meg kapuit a látogatók előtt.

A kiállításon (16. kép) több mint 50 darab lóvontatású jármű tekinthető meg, ezek a 18-19. századi főúri életéhez kapcsolódó hintók, kocsik, szánok. Werner Guster osztrák magángyűjtő gyűjteményéből származik a kocsik és hintók jelentős része. A többi darab saját szerzemény, illetve más múzeumoktól is kölcsönöztek.

A gyűjtemény Európában is jelentősnek tekinthető, sokszínűsége kiemeli a hasonló gyűjtemények közül.

A kiállítást úgy tervezték, hogy a látogató történeti áttekintést is kapjon a fogatolásról. A kocsikon és hintókon megfigyelhető a műszaki és technikai fejlődés egyaránt. Magyarországnak jelentős szerepe volt a kocsizás és fogatkultúra kialakulásában. A múzeum betekintést ad Nyugat-Európa fogatolásába is.

Több híres személy kocsijával is találkozhatunk, például Mária Valéria főhercegnő utazó kocsijával, Ferenc Ferdinánd kocsijával, illetve Rudolf trónörökös homokfutójával.

Kilenc lovas szán is található a kiállításon, ez sokszínűségében és darabszámában is egyedülállónak számít.

A fogatoláshoz szükséges felszereléseket is megtekinthetjük egy másik teremben, valamint nyergeket is kantárokat is.

15. kép: A hintómúzeum épülete kívülről

16. kép: A hintómúzeum épülete belülről, egy gyönyörű díshintó

7 Következtetések, javaslatok

A régebbi időkben mozgalmas lovas élet várta a Keszthely környékére utazó vendégeket. A hagyományok nagyrészt ma is megmaradtak, azonban ha Festetics család híres fenékpusztai ménésére gondolunk, sajnos nem ezt láthatjuk. Ha esetleg valaki rábukkan az útikönyvben Fenékpusztára, és be is fordul a kiskastélyhoz vezető útra, szomorú látvány fogadja. A római kori romok műemlékvédelem alatt állnak ugyan, és egy táblát is találhatunk, ami arra szolgálna, hogy bemutassa Valcum történetét, de az össze van firkálva, több helyen olvashatatlan, a romokat pedig elfedi a hatalmas gaz. Ha valaki még ezek után is beljebb sétál, a látvány ott sem szívderítőbb. A kiskastély omladozik, a többi épület is nagyon rossz állapotban van. 40 család él itt nyomorúságos körülmények között, akik csodálkozva néznek a bámészkodókra, talán nem is tudják, hogy egykor a hazai lótenyésztés egyik fellegvára állt itt. A felújítási tervek már régóta készen állnak, több pályázatot is nyújtottak be a projekt megvalósítására. A tervek szerint a római kori romokat is restaurálnák, a kiskastély épületét is felújítanák, lovas múzeum épülne, istálló és fedeles lovarda is rendelkezésre állna. A környéket is megújítanák, lóversenypálya kialakítására is sor kerülne. Szeretnék, ha a Kastélymúzeum és Fenékpusztá között hintójárat szállítaná a turistákat. A fő cél Fenékpusztán egy önállóan működő bemutató gazdaság létrehozása, melyben helyet kap a fűszer és gyógynövény-termesztés úgy, mint a kézműves bemutatók és természetesen a lovas hagyományörzés és a lovaglási lehetőség is. Az elképzelés nemcsak a környék turizmusának fellendítése szempontjából lenne jelentős, hanem munkahelyteremtés szempontjából is. Ezek megvalósítása azonban még várat magára. A tervezett létesítmény akár a Georgikon Kar diákjainak is munka lehetőséget nyújthatna, hiszen szakemberekre is szükség lenne egy ekkora gazdaságban. A tervezett lovarda pedig a ménesgazda szakos hallgatóknak is kiváló gyakorlati hely lenne, nem kéne messze utazni a tapasztalatok megszerzéséhez.

A terület és a szakemberek tehát már adottak, a legfőbb probléma a megfelelő anyagi források előteremtése. Az elképzeléseket nem szabad feladnunk, követnünk kell a Festetics család és Magyar Imre példáját, akik a nehéz időszakokban sem adták fel, és mindig igyekeztek megvalósítani álmaikat. Úgy gondolom, hogy Fenékpusztá rehabilitációjában nagy lehetőség van, jó lenne újra úgy látni, mint ahogy Emil Adam festményén.

A dolgozatban látható, hogy Keszthely és környéke még mindig fontos szerepet játszik a hazai lovas képzésben és turizmusban egyaránt. Számos, főként az oktatással és versenyzéssel

kapcsolatos elképzelés, előkészített pályázati anyag áll rendelkezésre a további minőségi és infrastrukturális fejlesztésekhez. Az egyik ezek közül egy előzetes megvalósíthatósági tanulmány, amely a „Lótenyésztési és lovassport központ kialakítása Keszthelyen” címet viseli. A projekt célja a Keszthely-Hévíz térség vezető lovascentrumának kialakítása Pannon Egyetem Georgikon Karának a kezelésében lévő Szendrey telepen. Az egyetem biztosítja a szakértelmet, valamint folyamatos szakmai fejlődési lehetőséget is jelentene a projekt megvalósulása. A helyi lakosok, az ide érkező hazai és külföldi turisták, versenylovassportban érdekeltek igényeit is kielégítené. A projekt összhangban van a Nemzeti Lovas Program célkitűzésével is, hiszen eszerint szükség van a lovassportok, a lovaskultúra közoktatási rendszerbe való beillesztésére. A központ három funkciót is ellátna. Az első egy magánlovardai funkció, amely kiszolgálja a hobbi- és sportlovak igényeit. A második funkciója egy turisztikai attrakció, a cél egy nyitott látogatóterület létrehozása, lovas napok, lovas versenyek rendezése. A harmadik funkciója a térségi-regionális szakmai műhely-szerep betöltése. Ez a projekt csak egy folyamat kezdete, amelynek első lépése az infrastrukturális háttér kialakítása lehetne (CSITE et al., 2013.).

A lovasképzéssel és a ménessel kapcsolatos tervek megvalósulása nagyban hozzájárulhatna ahhoz, hogy újra Keszthely és Fenékpusztá legyen a magyarországi lovas élet egyik központja.

8 Összegzés

Munkám célja az, hogy bemutassam a keszthelyi lovas élet múltját és jelenét.

A Festetics család szívéen viselte a mezőgazdaság és a magyarországi lótenyésztés sorsát. A Georgikon megalapítása, a ménés folyamatos fejlesztése is ezt bizonyítja. Nagyon jó szakemberek kerültek ki az iskola padjaiból, akiknek egy része ezután a Festetics-birtokon dolgozott. A Festetics kastélyban hatalmas könyvtárat hoztak létre, rengeteg magyar és külföldi nyelvű szakirodalommal. Fáradozásuk meghozta gyümölcsét, számos sikeres ló került ki Fenékpusztáról a versenypályákra. Magyarország lótenyésztése is ebben az időszakban élte aranykorát. A ménés az I. világháborút még túlélte, a II. világháború azonban hatalmas veszteségeket okozott, a lovak nagy része is elveszett, 1944-ben véglegesen megszűnt a fenékpusztai lótenyésztés.

A háborúk után szükségessé vált a lóállomány megújítása, hiszen a vonóerő-igény jelentősen megnőtt. 1948-49-ben központi méntelepet hoztak létre Keszthelyen, az egykori huszár laktanyában. 250-260 között változott a telep lóállománya. A gépesítés terjedése jelentette a méntelep végét, 1961-ben felszámolták.

A méntelep bezárása óta már csak az egyetemi lovarda képviseli a helyi lovas életet. Az 1970-es években magas színvonalú lótenyésztés folyt 30 kancával, a csikók Rádiházán nevelkedtek. Az 1990-es évek válsága miatt sok lovat, és felszerelést is el kellett adni. 1996-ban a lovarda bérbeadására kényszerültek. A lovas bázis 2003 óta újra a Tangazdaság kezében van. Folyamatos felújítások folynak annak érdekében, hogy az ide érkező lovasok a legjobb körülmények között tanulhassák meg a lovaglás művészetét. A ménesgazda szak nagyon népszerű, sok fiatal szeretne a lovakkal foglalkozni a jövőben. A lovasiskolának és az egyetemnek nagy szerepe van, rajtuk is múlik az utánpótlás nevelése, hiszen talán az itt tanuló fiatalokból kerülnek ki azok a lovas szakemberek, akik a keszthelyi lovas életet újra felvirágoztathatják.

9 Irodalomjegyzék

BALOGH-KOVÁCS Bence: A keszthelyi lótenyésztés és a méntelep története, Keszthely, 2013.

BODÓ Imre – HECKER Walter: Lótényésztés, lótartás, lóhasználat, Mezőgazda Kiadó, Budapest, 2013.

BALOGH Lajos – Dr. HESP Edvin – HECKER Valter – TÓTH István – TARSOLY Gergely: Lóhasználat és versenyzési ismeretek I. Budapest, 1976.

BARTOS Ádám (1): Lótényésztés. Oktatási segédlet a Ménesgazda szakos hallgatók számára (digitális tananyag) (2012)

BOTI Anikó: A fenékpusztai ménesbirtok története és jövője, Keszthely, 2011.

CSITE András - CZALLER László - MIKE Friderika: Lótényésztési és lovassport-központ kialakítása Keszthelyen – előzetes megvalósíthatósági tanulmány. 2013.

DÖHRMANN Henrik: Magyarország állattenyésztése, II. kötet, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság nyomása, Budapest, 1926.

FEHÉR Dezső Dr.: Az angol telivér Magyarországon, Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1990.

HAVASI Bálint – STAUS Péter – VÁNDOR László – CZOMA László (szerk. Czoma László): Fenékpusztá-Keszthely, Helikon Kastélymúzeum, Keszthely, 2006.

MAGYAR Imre: Életem a lovakkal, Nagyvázsony-Veszprém, 2010.

MERKEI Attila György: A keszthelyi Festetics család fenékpusztai ménesének és versenyló tenyésztésének története, Keszthely, 1985.

PUTZ-PLEWA-MESNER-MEYNER-FRÖMMING: Lovasakadémia 12. - A jól képzett lovas, Mezőgazda Kiadó, Budapest, 2000.

SZ. BOZSIK Nóra – VÁRADY Jenő Dr.: Lovasélet Magyarországon Budapest, 1976.

SZABÓ Dezső: A herceg Festetics család fenékpusztai ménesének és versenyló tenyésztésének története, Franklin Társulat Nyomdája, Budapest, 1928.

VÁCZI Ernő: Zsurmák – lovak, lovasok, történetek, Tarandus Kiadó, 2012.

Folyóiratok, cikkek:

BARTOS Ádám (2): Lovardabemutató – 215 éve a hazai lovasélet és oktatás szolgálatában. Pegazus -2012. szeptember

MERKEI Attila György: Tudomány és gyakorlat – A Georgikon szakmai melléklete: A magyar lótenyésztés fő korszakai és a Festetics család fenékpusztai ménesének története 1992.

MARTON Melinda (1): A lovas nemzet bibliája, Széchenyi István Lovakrul című munkájának bemutatása. In: Lovas Nemzet XVII. évfolyam 6. szám, (Szerk.): Király Éva, Pécs, 2011. június

MARTON Melinda (2): A lovas nemzet bibliája, avagy miért aktuális Széchenyi István Lovakrul című munkája? In: Lovas Nemzet XVII. évfolyam 7. szám, (Szerk.): Király Éva, Pécs, 2011. július

MARTON Melinda (3): A Festeticsek fenéki ménesének története (1797-1945). In: Lovas Nemzet XVII. évfolyam 2. szám, (Szerk.): Király Éva, Pécs, 2011. február

Weboldalak

Hegedűs Péter: Jelbe írva <http://w3.georgikon.hu/lovasiskola/jelbe%20irva.htm>

www.helikonkastely.hu/kiallitasok/allando-kiallitasok/hintokiallitas

Képek forrásai

1.kép: PONGRÁCZ László (szerk.): Lótenyésztés. TÁMOP 4.2.1 tananyag fejlesztés. (digitális tananyag) <http://www.georgikon.hu/aat/tamop4.1.2/konyvek/lotenyesztas>, 2011.

2. kép: BARTOS (1)

3. kép:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ea/Emil_Adam_A_fen%C3%A9kpusztai_m%C3%A9nes.jpg

4. kép:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ea/Emil_Adam_A_fen%C3%A9kpusztai_m%C3%A9nes.jpg

5. kép: http://www.fgyvk.hu/eletrajzilexikon/?dir=F#F/021_Festetics_Gy%C3%B6rgy1

6. kép: : http://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Festetics_Taszil%C3%B3_1897_-43.JPG

7. kép: BARTOS (1)

8. kép: <http://www.lovasok.hu/index.php?i=66320>

9. kép: <http://www.farkashazy.hu/overdose/kepek.html>

10. kép: saját kép

11. kép: BARTOS (1)

12. kép: <http://zalaihirlap.hu/image.aspx?id=799d9af7-b69b-4dd2-97c1-f1e97fb425b6&view=d687bb3a-509a-49ca-b43e-cbc038e76e5b>

13. kép: <http://w3.georgikon.hu/lovasiskola/jelbe%20irva.htm>

14. kép: <http://vagta.hu/news/647/nagy-loero-hetvege-a-balatonnal>

15. kép: BARTOS (1)

16. kép: <http://www.panoramio.com/photo/31145881>

Köszönetnyilvánítás

Köszönetet szeretnék mondani **Varga Zoltánnak**, a Hintómúzeum igazgatójának, illetve Dr. **Bartos Ádámnak**, a konzulemsemmek, hogy segítették a munkámat.

NYILATKOZAT

Aláírással nyilatkozom arról, hogy a dolgozat saját munkám, a felhasznált irodalmat korrekt módon kezeltem, továbbá a munkámra vonatkozó jogszabályokat betartottam.

Keszthely, 2014. 04. 15

.

.....
aláírás